

KAREL WETSELAAR
etser en fotograaf

Radboud Hafkenscheid

KAREL WETSELAAR

ETSER EN FOTOGRAAF

2023

Stichting Nobilis

Inhoud

5	Woord vooraf <i>Pieter Jonker</i>
7	Inleiding <i>Radboud Hafkenscheid</i>
11	Levensloop
21	De kunstenaar
29	Onderwerpen
53	Werkwijze en techniek
65	Fotografie
69	Contacten met het Rijksprentenkabinet
75	Prentselectie 1993-2015
119	Tentoonstellingen van prenten
119	Verantwoording
120	Colofon

Woord vooraf

Pieter Jonker

Dit boek begint bij Peter Schatborn (1936), die van 1968 tot 2001 werkzaam was in het Rijksprentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam. Van 1991 tot zijn afscheid in 2001 was hij Hoofd van het Rijksprentenkabinet waar hij Jan Wolter Niemeijer (1927-2021) opvolgde en zelf werd opgevolgd door Ger Luijten (1956-2022). Schatborn is de kenner bij uitstek van de bijna 800 tekeningen van Rembrandt. Minder bekend is misschien dat hij een eigen collectie heeft aangelegd van werken op papier van een aantal Nederlandse kunstenaars uit de twintigste eeuw.

Peter Schatborn wordt in 2001 bij zijn afscheid als Hoofd van het Rijksprentenkabinet met een speciaal nummer van het *Bulletin van het Rijksmuseum* (jaargang 49, nummer 2-3) lof toegezwaaid. Daarnaast heeft hij veel activiteiten ontwikkeld voor Museum Het Rembrandthuis in Amsterdam, voor Fondation Custodia Parijs en voor de Hercules Segers Stichting.

In de herfst van 2020 werd ik gebeld door Peter Schatborn dat hij voornemens was tweehonderd etsen van Karel Wetselaar te schenken aan Stichting Nobilis, centrum voor prentkunst in Fochteloo. Bijzonder eervol dat juist hij aan ons centrum heeft gedacht. Van deze onbekende etser had ons centrum tot dan toe slechts drie etsen in bezit, geschonken gekregen uit de collectie Lou Strik en Anneke Kuypers. Karel Wetselaar gaf niet alleen etsen aan het Rijksprentenkabinet maar ook aan de hoofden Niemeijer, Schatborn en Luijten persoonlijk.

Op 5 december 2022 werd ik opnieuw verrast toen ik werd benaderd door Meindert Niemeijer, de zoon van Jan Wolter Niemeijer. Zoals hierboven gemeld de vroegere directeur van het Rijksprentenkabinet in Amsterdam. Meindert Niemeijer schonk de volledige collectie etsen van Karel Wetselaar aan de Stichting Nobilis, die in het bezit was van zijn vader. Jan Wolter Niemeijer wordt in 1990 bij zijn afscheid als directeur van het Rijksprentenkabinet ook lof toegezwaaid met een speciaal nummer van het *Bulletin van het Rijksmuseum* (jaargang 38, nummer 4).

Precies twee weken na de Niemeijer-schenking stierf op 19 december 2022 onverwacht en veel te jong Ger Luijten, die erg gemist zal worden. Dankbaar ben ik voor de hartelijke contacten, die Ger en ik onderhielden.

Radboud Hafkenscheid, de auteur van dit boek, legt in zijn inleiding uit hoe hij de speurtocht naar de onbekende Wetselaar uitvoerde. Radboud raakte mede als voormalig inwoner van 's lands hoofdstad onder de indruk van Wetselaars Amsterdamse stadsgezichten en van de landschappen rondom Krommenie, maar bovenal van de fabelachtige etstechniek.

Het bestuur van de Stichting Nobilis prijst zich bijzonder gelukkig met de omvangrijke schenkingen van Schatborn en Niemeijer en met de inzet van Radboud Hafkenscheid. Dit boek is een beloning voor hun aller inspanning. Dank ook aan de familie van de kunstenaar, aan de informanten en aan de fondsen en overheden, waardoor boek en tentoonstelling mogelijk worden.

Damhekjes in de Hampolder, ets, 2005, 137 x 217 mm.

Inleiding

Radboud Hafkenscheid

Het kan echt niet anders: iedereen die het werk van Karel Wetselaar ziet, is ogenblikkelijk onder de indruk. Maar deze Wetselaar is volslagen onbekend! De naam Wetselaar is onder geïnteresseerden in de grafiek wel bekend, in dat geval gaat het om Pieter Wetselaar. Een beroemde graficus die veel postzegels, logo's, exlibris en kalligrafische ontwerpen heeft gemaakt. Maar dit boek gaat niet over Pieter, maar Karel Wetselaar. Een kunstenaar die meer belangstelling had voor zijn prenten en fotografie dan voor exposities en commercieel succes.

Over Karel Wetselaar was bij Stichting Nobilis nog niet veel bekend. Via internet zijn een deel van zijn prenten en foto's te vinden op de website van het Rijksmuseum (Rijksstudio).

De prenten van Wetselaar die nu in het bezit van Stichting Nobilis zijn, komen als privé-schenking van Peter Schatborn en Meindert Niemeijer. Wetselaar schonk elk jaar de prenten van het voorbije jaar aan het Rijksprentenkabinet (RPK) en ook persoonlijk aan het hoofd ervan en aan zijn voorgangers. Het RPK weet vast meer over Wetselaar, maar als ik daar vraag wie de erven zijn, dan is dat onbekend. Het bestuur van Stichting Nobilis besluit dat er een tentoonstelling van het geschonken werk moet komen en een bijbehorende publicatie, maar we weten op dat moment zo ongeveer niets over Karel Wetselaar. Ja, dat hij als reclametekenaar heeft gewerkt en dat hij het RPK een groot deel van zijn prenten heeft geschonken. Wat volgt is een bijzondere ontdekkingstocht naar Wetselaar en zijn prenten.

Nadat aan alle Wetselaars in het telefoonboek een brief is gestuurd, ontstaat contact met Karels zus Lucie en via haar met zijn zoons Vincent en Paul en dochter Judith. Wat een vreugde als ze willen meewerken aan de tentoonstelling en een boek! We brengen een bezoek aan Krommenie, aan het huis waar Wetselaar 47 jaar heeft gewoond en gewerkt en er is een zeer informatief en prettig gesprek met Vincent en Judith over hun vader. Op de zolder wordt het atelier/de donkere kamer van Karel bekeken, voor zover niet al ontruimd. Hier is het gebeurd, hier heeft hij gewerkt!

Inmiddels is via internet ontdekt dat in 1999 een documentaire van Wetselaar is gemaakt door de succesvolle kunstenaar Lucy Besson. Ze belt enthousiast naar aanleiding van een mailtje met de vraag of die documentaire nog in haar bezit is, want Karel Wetselaar... dat was een bijzondere man.

De documentaire is via de familie in digitale vorm beschikbaar. Wat is het geweldig de kunstenaar te horen en te zien, bezig met het afdrukken van zijn etsen. Hij toont zijn 'bijbels'; de boeken waarin hij nauwgezet zijn prenten heeft beschreven en de details heeft vastgelegd van de techniek, plaatmateriaal, inkt- en papiersoort. Inmiddels is de VHS-band teruggevonden en wordt een nieuwe poging gedaan die te digitaliseren, zodat in dat geval beeld en geluid wel synchroon lopen.

Met zijn zus Lucie is er een uitgebreid telefonisch interview en ze is bereid wat maar nodig is voor expositie of publicatie ter beschikking te stellen. Ook is er alle medewerking van fotograaf en fotografiedocent Edward Aghina, neef van Karel, die een groot aantal foto's gemaakt door Karel in hoge resolutie beschikbaar stelt.

De zoektocht naar werk en leven van Karel Wetselaar brengt het spoor ook op Willem Witsen. Deze Tachtiger uit de 19e eeuw is, naast Rembrandt, een grote inspiratiebron voor Wetselaar. In meer dan één opzicht wordt Witsen door Wetselaar gevolgd. Niet alleen voor zijn keuze voor Dordrecht en Amsterdam, waarvan beiden etsen hebben gemaakt, maar ook in de gebruikte etstechnieken en de volharding waarmee ze beiden aan hun eenmaal gekozen onderwerpen zijn blijven vasthouden. Wetselaar is druk geweest met het rubriceren en ordenen van de prenten van Witsen die nog in diens atelier in het Amsterdamse Witsenhuis lagen.

Het is vooral het werk van Wetselaar zelf dat het meeste inzicht geeft in zijn vakbekwaamheid en zijn liefde voor de schoonheid van het verval in de stad, voor de landschappen rondom Krommenie, en voor de winter, de nacht en de mist.

Ik voel me bevoorrecht dat ik aan dit boek hebben mogen werken en deze ontdekkingsstocht naar leven en werk Karel Wetselaar mocht maken. Ik ben blij met het boek en de komende tentoonstelling en hoop dat het bijdraagt tot een grotere bekendheid van de kunstenaar Karel Wetselaar. In mijn ogen een meester-etser, die dat dubbel en dwars verdient.

Zelfportret met baret, ets op zink, 1980, 180 x 130 mm.

Levensloop

Karel Wetselaar wordt op zaterdag 27 april 1935 geboren in de R.K. Kraamkliniek Huize Bethlehem aan de Prinsessegracht in Den Haag. Hij is de oudste zoon van Jan Marinus Wetselaar en Johanna Petronella Maria de Goeij. Bij de doop krijgt hij de namen Karel Joannes Marinus mee. In 1937 wordt zus Mickey geboren en in 1938 volgt broer Herman Jan, die echter in 1940 overlijdt. Het overlijden heeft grote invloed op de moeder. Als laatste kind wordt in 1944 Lucie geboren.

Overigens is Karel Wetselaar via zijn moeder na tien generaties een nakomeling van schoenmaker en molenaar Adriaen Harmenszn van Rijn (1593-1652), de broer van Rembrandt. Wetselaar is trots op die verwantschap.

Vader Wetselaar studeerde suikertechniek en liep daarvoor stage op het laboratorium van de Suikerfabriek in Halfweg. Hij krijgt een baan in het verzekeringswezen bij de Nederlandsch-Indische Levensverzekering- en Lijfrente-Maatschappij, de NILLMIJ. Het gezin woont in de Maretakstraat 28 in Den Haag en maakt daar de Hongerwinter mee.

Opleiding

Karel heeft het tijdens de oorlog lastig op de lagere school. Hij is niet groot van stuk en aan de iele kant. Als het gezin in 1946 naar Den Bosch verhuist, wordt hij door het missen van een jaar onderwijs door de oorlog een klas lager geplaatst. Zijn schoolgenoten pesten hem daarom. Als een medeleerling ingrijpt en hem in bescherming neemt, gaat het beter. Na de lagere school probeert Karel het op de MULO. Hij blijft zitten en verlaat uiteindelijk deze opleiding zonder diploma. School en Karel is in die periode geen gelukkige combinatie.

Karel tekent en knutselt graag. Zo maakt hij flessenscheepjes. Door het tekenen wordt vader op het idee gebracht om Karel aan te melden voor de Koninklijke Academie voor Kunst en Vormgeving in 's-Hertogenbosch. Bij het kennismakingsgesprek toont Karel zijn tekeningen en krijgt hij papier mee om in de zomervakantie buiten te tekenen. Een besluit over zijn toelating tot de Academie hangt af van de

ADVERTENTIE.

De Heer en Mevrouw 865
J. M. WETSELAAR—DE GOEY
geven kennis van de geboorte van
hun zoon

KAREL JOANNES MARINUS.
Den Haag, 27 April 1935.
Maretakstraat 28.
Tijdelijk: Huize Bethlehem.

*Geboorteadvertentie, Haagsche
Courant, 1 mei 1935.*

Karel Wetselaar (1935-2017) is met grafiek en foto's ruim vertegenwoordigd in de collecties van het Rijksprentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam. Zijn grafiek is eveneens opgenomen in het prentenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België in Brussel.

Door zijn eigen keuze is de kunstenaar relatief onbekend gebleven. Het exposeren van zijn werk was voor hem ondergeschikt aan het werken aan zijn prentoeuvre en aan het experimenteren en vervolmaken van zijn etstechniek. Naar eigen zeggen was hij meer geïnteresseerd in de mening van collega's en van de opeenvolgende hoofden van het Rijksprentenkabinet. Elk jaar zond hij Jan Wolter Niemeijer, Peter Schatborn en Ger Luijten zijn jaarproductie grafiek voorzien van een lange brief met toelichtingen op zijn werk. In november 2020 schonk Peter Schatborn zijn ruim tweehonderd Wetselaar-etsen aan de Stichting Nobilis, centrum voor prentkunst in Fochteloo. In december 2022 schonk Meindert Niemeijer de volledige collectie Wetselaar-etsen uit het bezit van zijn vader eveneens aan de Stichting Nobilis. Beide schenkingen vormen de aanleiding voor dit boek.

Auteur Radboud Hafkenscheid deed onderzoek naar leven en werk van Karel Wetselaar en ook naar zijn manier van werken. De verwantschap met en de bewondering voor Willem Witsen in onderwerp en werkwijze worden toegelicht. Dordrecht en Amsterdam komen in beider etsen naar voren. Karel Wetselaar woonde in Krommenie en de polders daar vormden een grote inspiratiebron voor de graficus. Mist en sneeuw maakten de polders nog aantrekkelijker voor hem. Kort wordt stilgestaan bij zijn betekenis als fotograaf.

Het boek *Karel Wetselaar. Etsen en fotograaf* van Radboud Hafkenscheid laat het volle licht schijnen op een bijna vergeten etser en zijn grafisch werk.

Dit boek is deel VII in de Nobilis Reeks.

STICHTING NOBILIS

